

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ГРОМАДСЬКА СПІЛКА «ХАРКІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТСЬКИЙ КОНСОРЦІУМ»
КЗ «ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
КВНЗ «ХАРКІВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»
ХАРКІВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«НАРОДНА УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені Г. С. СКОВОРОДИ

Освіта збереже Україну!

Матеріали І Всеукраїнських Прокопенківських читань

(10 червня 2022 року)

м. Харків

Головний редактор:

БОЙЧУК Юрій – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

Редакційна колегія:

АСТАХОВА Катерина – доктор історичних наук, професор, ректор Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»;

БЄЛОВА Людмила – доктор соціологічних наук, професор, директор ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, президент громадської спілки «Харківський університетський консорціум»;

БАШКІР Ольга – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки, голова РМУ ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

БЕРЕЖНА Світлана – доктор філософських наук, професор, проректор з наукової, інноваційної і міжнародної діяльності ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ГОЛОБОРОДЬКО Костянтин – доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ДОВЖЕНКО Тетяна – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкового навчання ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ЛУК'ЯНОВА Лариса – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України;

ПОКРОЄВА Любов – кандидат педагогічних наук, доцент, ректор КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»;

ПОНОМАРЬОВА Галина – доктор педагогічних наук, професор, ректор КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»;

ПОНОМАРЬОВА Наталія – доктор педагогічних наук, професор, декан фізико-математичного факультету ХНПУ імені Г. С. Сковороди ;

ЦАПКО Алла – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ЧЕРНІКОВА Інна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ШАПОВАЛОВА Олена – начальник редакційно-видавничого відділу ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

*Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(протокол № 6 від 15 червня 2022 року)*

Освіта збереже Україну! : матеріали І Всеукраїнських Прокопенківських читань, Харків, 10 черв. 2022 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [редкол.: Ю. Д. Бойчук (голов. ред.) та ін.]. – Харків, 2022. – 399 с.

У збірнику відображено тези І Всеукраїнських Прокопенківських читань, присвячених ушануванню пам'яті доктора педагогічних наук, професора, академіка Національної академії педагогічних наук України, заслуженого працівника народної освіти України, Почесного громадянина м. Харкова Прокопенка Івана Федоровича. Він містить роздуми і спогади, пов'язані з постаттю великого педагога сучасності, його думками про націєтворчу місію Вчителя, роль педагогічних університетів як унікальних освітньо-виховних і культурно-духовних центрів підготовки вчителів.

Матеріали стануть у пригоді науковцям, учителям, докторантам, аспірантам, викладачам закладів вищої освіти, практичним працівникам у галузі освіти.

ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ І СІМ'Ї ЯК ЗАПОРУКА ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ Пономарьова Г.Ф.	285
ВИБІР ПРОФЕСІЇ: УРОКИ ІВАНА ФЕДОРОВИЧА ПРОКОПЕНКА Пономарьова Н.О.	295
ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ЕЛІТИ ЗА КОРДОНОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Постригач Н.О.	299
ІННОВАЦІЙНІ ПОЗИЦІЇ І.Ф. ПРОКОПЕНКА В ДОСЛІДЖЕННІ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ ТА В ПРАКТИЧНІЙ РОБОТІ ВИДАТНОГО КЕРІВНИКА Радченко Л.П.	305
ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД У ОСВІТЯНСЬКИХ ВИМІРАХ: АНАЛІЗ ДОСВІДУ ІНІЦІАТИВНИХ ПЕДАГОГІВ Рибалко Л.С., Овсяк Д.Р., Карась А.Г.	311
ІННОВАЦІЇ ПРИ ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ Рядинська І.А.	316
ПАРТНЕРСТВО – КОНСТАНТА ЖИТТЄТВОРЧОСТІ ІВАНА ПРОКОПЕНКА І ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ Се Жежань	321
ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНИНА-ПАТРІОТА – МІСІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ Скотна Н.В.	324
ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО ТА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ Смолянчук Н.М., Партола В.В., Кабанська О.С.	328
МОДЕРНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ У НОВУ ЕПОХУ: ЕКСТРАПОЛЯЦІЯ ПОГЛЯДІВ ПЕДАГОГА-ГУМАНІСТА Й ЕКОНОМІСТА ІВАНА ФЕДОРОВИЧА ПРОКОПЕНКА Соляр В.В.	333
БАГАТОВЕКТОРНІСТЬ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЬСТВА ОСНОВА ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕЛІТИ Ткаченко Л. П.	341
ПІДХОДИ НАУКОВЦІВ УКРАЇНИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ НАВЧАННЯ» У Юе, Пісоцька М.Е.	344
ДОСЛІДНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ У КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ПАРАДИГМИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ЕЛІТИ Франчук Т.Й.	349
ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ВІЙНИ: ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ФОРМ ТА МЕТОДІВ «ВІРТУАЛЬНОЇ ОСВІТИ» Хіріна Г.О.	355

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ У НОВУ ЕПОХУ: ЕКСТРАПОЛЯЦІЯ ПОГЛЯДІВ ПЕДАГОГА-ГУМАНІСТА Й ЕКОНОМІСТА ІВАНА ФЕДОРОВИЧА ПРОКОПЕНКА

Соляр В.В.

кандидат економічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

м. Харків, Україна, e-mail: vsolar@i.ua

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6929410>

Наукова й просвітницька спадщина Івана Федоровича Прокопенка у галузі економічної освіти – це менеджерський досвід поєднання далекоглядності, актуальних ідей та своєчасності прийнятих рішень, прогресивності й відповідальності. Заснування Прокопенком І.Ф. наукової школи економічної освіти й економічного виховання школярів, інтенсифікації навчальної діяльності здобувачів, упровадження нових педагогічних технологій та дидактичного забезпечення курсів з економіки – це прорив у становленні й розвитку економічної освіти в умовах зародження ринкових відносин в Україні. Нові суспільні відносини потребували значного підвищення економічної культури та свідомості, вимагали якісно нового підходу до підготовки фахівців- економістів із сучасним баченням світу, професійними знаннями інноваційного характеру, навичками практичного застосування у вирішенні соціально- економічних проблем на основі безперервної бази самоосвіти.

Проривом того часу стала реалізація ідеї Івана Федоровича відкрити нову економічну спеціальність та заснувати економічний факультет Харківського педагогічного. Головним завданням випускної кафедри стало підготувати фахівця з економічної теорії, який би був здатний успішно працювати як викладачем економічних дисциплін у закладах освіти, так і бути компетентним аналітиком міжнародного рівня, фахівцем чи керівником у різних секторах та галузях національної економіки. Факультет і кафедра, очолювана І.Ф. Прокопенком, пройшли прогресивний шлях

плідної цікавої роботи з талановитими студентами – успішними випускниками, запаленими любов'ю до професії, постійного вдосконалення й популяризації професії економіста.

Керманич добре розумів, що освіта, зокрема економічна, визначає економічний розвиток, продуктивність праці, задає індикатори бідності та добробуту, торгівлі, технологій, здоров'я, доходів, їхнього розподілу тощо. Освіта створює основу для розвитку економічного та соціального добробуту, цеключ до підвищення економічної ефективності та соціальної стабільності. Збільшуючи цінність і ефективність праці вона допомагає підняти рівень життя, підвищити загальну продуктивність й інтелектуальну гнучкість робочої сили. У підсумку, це допомагає забезпечити конкурентоспроможність країни. Спираючись на завжди актуальну й своєчасну методологічну позицію Івана Федоровича щодо розвитку економічної освіти в Україні впродовж його активного наукового пошуку [1–3], спробуємо екстраполювати погляди на вирішення питання підготовки економіста у нову епоху.

Світові ринки нині характеризуються зміною технологій і методів виробництва. З динамічною цифровою трансформацією економіки багато професій стають все більш технологічними, а їх роль і популярність змінюються. Якщо говорити про професію економіста, то, на нашу думку, ринку завжди потрібен фахівець, який вірно визначить пріоритети й цілі для досягнення максимального результату. Розуміння суті майбутньої професії студентами-економістами та молоддю в цілому, яка обирає майбутній професійний шлях, дозволить їм адаптуватися в мінливому світі, бути задоволеним своїм вибором, ставши фахівцем з економічної ефективності цифрової епохи. Розуміння сутності майбутньої професії економістами та молоддю загалом, правильний вибір майбутнього кар'єрного шляху дозволить краще адаптуватися до мінливого світу та реалізуватися у професії з економічної ефективності й цифрової освіченості.

Сьогодні поняття «цифрова економіка» пов'язане з повсюдним проникненням ІКТ у всі сфери життя, знання та інформація відіграють

ключову роль, а розвиток інноваційних проектів стає джерелом соціально-економічного зростання. Уся людська діяльність трансформується, усі галузі оцифровуються: біотехнології та сільське господарство, енергетика й інформаційні технології, охорона здоров'я та освіта, фінанси і право та ін. Тому варто відповісти на питання: за якого випускника будуть боротися конкуренти-роботодавці і як його підготувати?

Аналізуючи статистичні дані, зібрані за результатами порівняльного дослідження якості профорієнтаційної роботи у школах Харківської області, звітних документів про навчально-виховну діяльність здобувачів першого курсу юридичного факультету спеціальності 051 «Економіка» ХНПУ імені Г.С. Сковороди, проведеного спеціального Google-опитування економістів-випускників, було зроблене очолив узагальнення тенденцій розвитку ринку праці економічних професій для оцінки привабливості роботи та рівня задоволеності. Під час дослідження було використано економіко-статистичні методи та системно аналітичний підхід.

Порівняльне вивчення профорієнтації дозволило з'ясувати важливість сутнісних особливостей професійного профілю економістів, які необхідно враховувати при профорієнтації в школі, підготовці учнів до того, щоб випускники вишів відповідали сучасним вимогам ринку праці з урахуванням можливих ризиків і загроз, мали можливість творчо розвиватися у професії, набуваючи гнучких загальних та професійних навичок. Дослідження дозволило, хоча і зі суттєвими припущеннями, оцінити привабливість економічної професії на найближчу перспективу.

У період зростання інформаційних технологій та їхнього проникнення у господарське середовище попит на економічний фах буде зростати. Однак це буде відбуватися на іншому новому рівні. Працювати над формуванням доброго імені досвідченого економіста необхідно вже тепер. Креативність і вміння ефективно використовувати знання при активному застосуванні високих технологій потрібні від сьогодні.

Економічні вигоди від нової системи, створеної на їхній основі,

створюють умови для появи нових джерел зростання та якості життя. Корисність товарів і послуг зростає із зростанням попиту на них, що примножується через дію мережевого ефекту. Відбувається явний зсув у трудових навичках, якими молоді випускники повинні володіти, щоб професійно зростати. Сьогодні складно передбачити, які саме трудові здібності необхідно вдосконалювати. Немає бажання витратити час і гроші на знання, які в майбутньому будуть марними.

Для того, щоб залишитися в професії, уже недостатньо вищої освіти, випускники-економісти повинні постійно змінюватися, розвиватися та здобувати нові знання та спеціальні навички. Вища економічна освіта має свою специфіку, а освіта економістів є однією з найважливіших передумов економічного розвитку. Оволодіння економічним фахом в ХНПУ імені Г.С. Сковороди вимагає знання законів економічних відносин та набуття навичок активного учасника й керівника таких відносин. Це здійснюється шляхом викладання таких обов'язкових навчальних дисциплін: економіка, бізнес, економічне мислення, поведінкова економіка, мікроекономіка, макроекономіка, менеджмент, маркетинг, міжнародна економіка, фінанси, гроші та кредит, статистика, інформаційна економіка, математика для економістів, дослідження господарських операцій та методи оптимізації, бухгалтерський облік, економічний розвиток, інтелектуальний бізнес тощо.

Університет готує економістів для конкретного ринку з набором навичок і характеристик, які відповідають сучасним вимогам. Кар'єрне зростання передбачає новий досвід, знання, необхідні для певної посади, наприклад посада консультанта з фінансових питань вимагає набір знань, що включають методи аналізу та фінансово-економічної статистики, а також фінансового менеджменту.

Не варто надто акцентувати увагу на обсязі знань, які не потрібні в подальшій професійній діяльності. Завдання полягає у формуванні базових і специфічних професійних навичок. Оскільки індивідуальний економіст вирізняється прогресивним мисленням, він повинен бути організованим і

схильним до сумлінної роботи, яка вимагає зосередженості та наполегливості. Необхідно розвивати в учнів здатність до самостійної роботи, будучи важливою ідеологічною складовою, що забезпечує загальний розвиток особистості, а отже, її ринкову вартість. Таким чином, випускник набуває здатності творчо мислити, оцінювати інноваційні проекти, готувати економічні прогнози, здійснювати фінансове планування та застосовувати світовий досвід у реальній економіці.

Таким чином, аналіз сутності професійної економічної діяльності в сучасному та майбутньому суспільстві допомагає сформулювати основні характеристики економіста, який вважає свою професію не лише джерелом багатства, а й покликанням («сродною працею»). Задоволеність економічною професією – це оціночне ставлення до того, на що сподівається абітурієнт, обираючи саме цей фах.

Навіть студенти, що вже здобувають економічний фах, не мають цілісного уявлення про спеціальність та своє професійне майбутнє. Воно формується на основі набутих знань, на основі думок та оцінок досвідчених викладачів і спеціалістів. За даними статистичного дослідження, близько 15% студентів і молодих спеціалістів повністю задоволені обраною професією, одна частина хвилюється за своє професійне майбутнє, друга – або взагалі не може визначитися, або не виказує інтересу до нього.

Насторожує той факт, що студенти-економісти вже не задоволені своєю роботою. Ці студенти з часом намагатимуться змінити професію, особливо якщо вони зможуть сподіватися на більш оплачуване місце. Значна частина молодих економістів – випускники вишів (близько чверті), незадоволених своєю роботою (майже вдвічі більше, ніж студентів). І тут виникають питання, пов'язані з рівнем здібностей, типом профорієнтації, а також можливостями, які відкриває вища освіта. Зіткнувшись із практикою, можуть виникнути розчарування, які, швидше за все, визначаються умовами роботи та організаційними умовами, зарплатою та середовищем. Деякі елементи процесу оволодіння економічною професією, зокрема його змістовне

наповнення, повинні коригувати обидві сторони – здобувачі й викладачі. Для молодих економістів логічно серйозно ставитися до якості теоретичних знань, оцінюючи їхню практичну корисність, адже інноваційна економіка потребує нового рівня спеціалістів з новими знаннями та практичними навичками.

Однак успіх у майбутній професії залежить від уміння пристосовуватися до мінливого світу з його новими тенденціями. Чарльз Дарвін справедливо зауважив, що виживають не найсильніші чи найрозумніші, а ті, хто найкраще пристосовані до змін. Якщо раніше зміни були поступовими, то зараз вони непередбачувані й швидкоплинні. Адаптивність дозволяє вижити в нових обставинах і залишатися на вершині ієрархії. Для того, щоб у сучасному бізнес-середовищі залишатися ефективним і бути в тренді, потрібно стати професіоналом, особистістю, гнучкою до будь-яких змін.

Успішна професійна реалізація залежить від навичок комунікації і спостережливості. Економіка немислима без дистанційного спілкування, це веде до нового, більш витонченого стилю управління. Уміння навчатися, керувати та працювати з віддаленими командами в цифровій економіці стає ще важливішим. Студенти-економісти, які сьогодні оволодівають роботою з віртуальними інструментами, уже озброїлися ідеєю віддаленої роботи і працюють як самозайняті професіонали в хмарі, як фрілансери, підприємці та тимчасові працівники далеко від фізичних підприємств [4].

Численні освітні проєкти та курси, спеціальні подкасти в соцмережах про кар'єру, бізнес, продуктивність, економічну обізнаність та фінансову грамотність тепер дозволяють зорієнтуватися в нинішньому вирі професій, наповнити прогалини відповідними знаннями та стати потрібним спеціалістом з економіки. Щоб краще зрозуміти економічні проблеми та розкрити потенціал економіста, можна скористатися можливостями спеціальних онлайн-курсів на найбільшій в Україні платформі Prometheus, де завжди можна знайти популярні теми. Платформа пропонує варіанти

індивідуальної та корпоративної освіти, яку організують найкращі лектори, спеціалісти провідних компаній, представники міжнародних організацій та уряду України. Для студентів-економістів пропонується використання авторських курсів професорів кафедри економічної теорії, фінансів і обліку, розроблених відповідно до навчального плану та розміщених на віддаленій платформі Moodle, а також участь в онлайн-курсах для оволодіння ними практичного досвіду, навичок роботи із сучасним програмним забезпеченням, інтерім-менеджменту. Завдяки самостійному навчанню на платформах дистанційного навчання «Дія», «Сікорський», IsPro та інших можна розширити та набути навичок економіста-практика.

Тому для сучасного економіста важливі: високий рівень відповідальності, потужний інтелектуальний потенціал, розвинена логічна пам'ять, висока здатність до концентрації уваги, вміння працювати з великими обсягами інформації, вміння викладати і доводити власну точку зору, наявність активної позиції у суспільному житті. Таким чином, випускнику-економісту це дозволить отримати перемогу на конкурентному ринку праці за робоче місце або ж створити успішну й прибуткову власну компанію. Універсальність професії дозволяє знайти роботу в будь-якій галузі соціально-економічних відносин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Прокопенко І. Ф., Поплавський М. В. Актуальні проблеми реформування економічної освіти. *Модернізація структури та змісту економічної освіти на засадах компетентнісного підходу* : матеріали наук.-метод. семінару викл. екон. ф-ту ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. Харків: ХНПУ, 2016. С. 4–9.

2. Прокопенко І. Ф. Теоретичні та методичні основи економічної освіти в загальноосвітніх та професійних навчальних закладах : дис.... д-ра пед. наук у формі наукової доповіді /13.00. 04; 13.00. 01/ Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Київ : Інститут педагогіки і

психології професійної освіти. 1996.

3. Прокопенко І. Ф. Інформаційне суспільство і освіта. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2003.

4. Соляр В. В. Обґрунтування предметної області освітньої програми й міждисциплінарних зв'язків освітніх компонентів. *Економіка, управління та право: освітньо-професійна траєкторія навчання* : навч.-метод. посіб. для студентів галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спец. 051 «Економіка» / за ред. І. Ф. Прокопенка. Харків : Видавництво Іванченка І.С., 2020. С. 10–43.